

DE FARLIGA NÄTFYNDEN

– en undersökning om begagnade
lampor på Blocket

Vi utvecklar elteknikbranschen

Sammanfattning	3
Begagnathandeln på internet - en lysande idé	4
Så farliga är lamporna som säljs på nätet	5-6
Så kollar du om ditt begagnatfynd är elsäkert	7
Få koll på juridiken - vem har ansvaret för fel i begagnade prylar?	8
<i>"Köp eller sälj gärna din lampa, men elsäkra den först"</i>	9
Fördjupning Den begagnade lampans svaga punkter	10-11
Appendix Så gjordes undersökningen	12

Sammanfattning

Försäljningen av begagnade varor på nätet har ökat kraftigt på senare år och lampor är en populär produkt att sälja i andra hand. I grunden är detta en positiv utveckling men det kräver att man är medveten om att el är en färskvara. Slitage och felaktigt gjorda ingrepp i en lampa kan göra den livsfarlig. Lampor ska också vara korrekt märkta så att man som köpare vet vilken typ av skydd de är försedda med.

I den här rapporten tittar vi närmare på hur elsäkra lampor som säljs begagnat på nätet är. Vår undersökning bygger på telefonintervjuer med 250 personer som annonserat ut lampor på Blocket.

Resultatet visar att hälften av lamporna brister i elsäkerhet, och så många som en av tio lampor har två eller flera brister i elsäkerheten. En av fem säljare uppger också att de själva gjort ändringar på sin lampa.

Att handla begagnade lampor, och andra el-artiklar, kräver med andra ord väldigt medvetna konsumenter. Med den här rapporten vill vi på Elektriska Installatörsorganisationen EIO tillsammans med våra medlemmar bidra till att fler ska få den kunskapen.

Begagnathandeln på internet

– en lysande idé

Från att främst ha förknippats med lop-pisar har begagnathandeln i samband med den digitala utvecklingen blivit ett internetfenomen. En majoritet av Sveriges befolkning köper och säljer i dag varor på nätet. Genom webbmarknadsplatser som svenska Blocket och Tradera, men även internationella sidor som Craigslist och Ebay, har internet i grunden förändrat hur människor handlar med begagnade varor. Oavsett om det gäller inköp av kläder eller jakten på en begagnad bil är det i dag ofta på internet som spaningen efter ett fynd börjar. Begagnathandelns inträde på nätet har dessutom gjort det lättare för konsumenter att jämföra olika alternativ innan ett köp genomförs.

Den begagnade lampan

Lampor är ett exempel på en produkt som kan ha många ägare innan den har nått sitt bäst före datum. El är dock en färskvara, och slitage på en lampa innebär inte bara patina, utan också ökade risker.

En lampas ålder märks genom att kablar blir torra och spröda. Slitage kan ge upphov till glappkontakter och sönderskavd isolering. Många lampor som säljs på Blocket är dessutom från 1950- och 60-talen. Då var bestämmelser kring elsäkerhet mindre stränga än idag. Vad som ansågs elsäkert för några decennier sedan kan klassas som en livsfara idag.

Vad gör då en lampa säker eller osäker? Den som vill göra ett elsäkert köp av en begagnad lampa behöver särskilt titta på tre saker:

- Stickproppens skyddsklass
- Märkning av lampan
- Om lampsladden är sliten

För mer information om dessa områden finns ett fördjupningsavsnitt på sidorna 10-11.

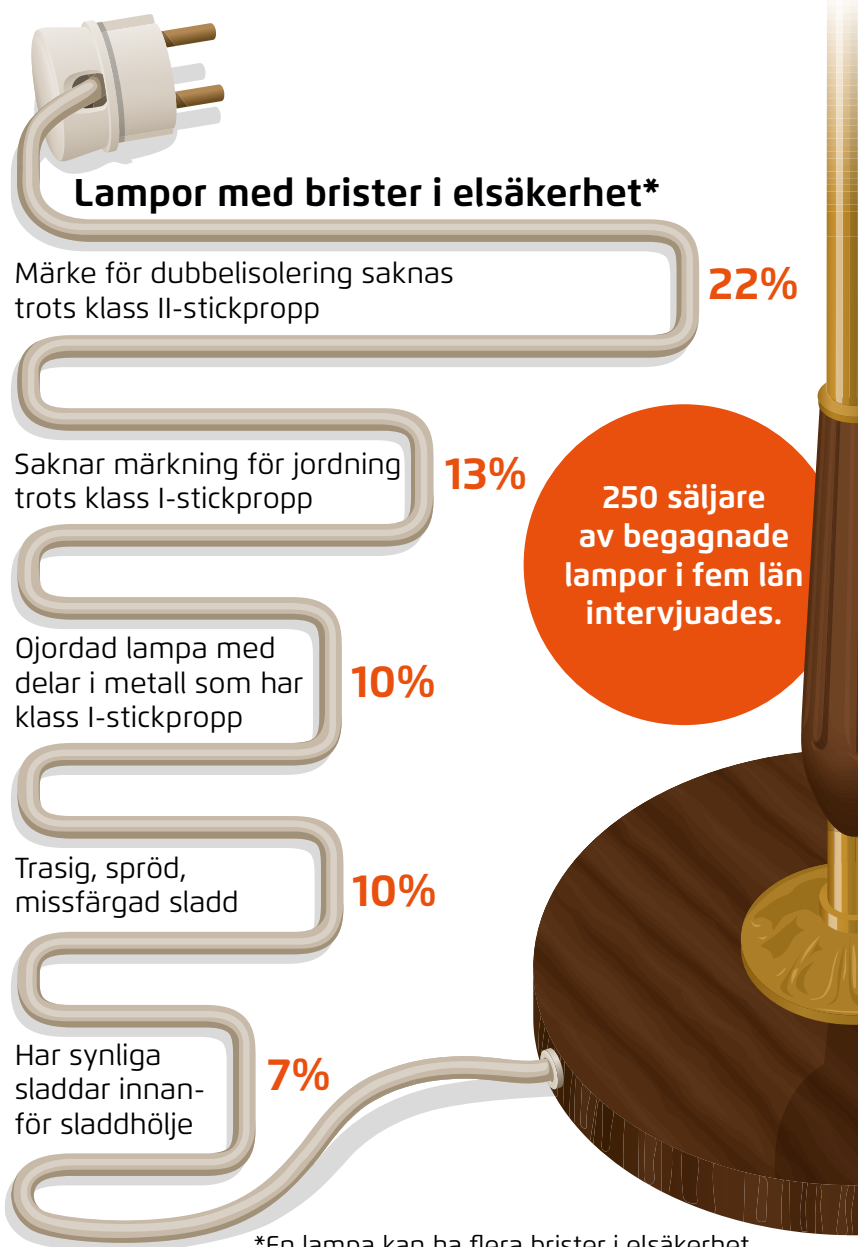
Så farliga är lamporna som säljs på nätet

Med brist i elsäkerhet avser EIO lampor som har synliga brister samt indikationer på potentiella elbrister, som exempelvis avsaknad av märkning. Enligt EIOs definition i denna undersökning kan en lampa brista i elsäkerhet av fyra olika anledningar:

- att märke för dubbelisolering saknas trots klass II-stickpropp
- att märke för jordning saknas trots klass I-stickpropp
- att det är en ojordad lampa med delar i metall som har klass I-stickpropp
- att sladden är trasig, spröd eller missfärgad eller har synliga sladdar innanför sladdhölje

Undersökningen visar att hälften av alla lampor brister i elsäkerhet på minst en punkt. Det vanligaste felet är att lamporna saknar märkning för dubbelisolering och jordning, trots att de har klass II- respektive klass I-stickpropp. Avsaknad av märkning är inte farligt i sig men kan vara ett tecken på att det kan ha gjorts ändringar i lampan som kan vara felaktiga.

Andel lampor på Blocket som brister i elsäkerhet

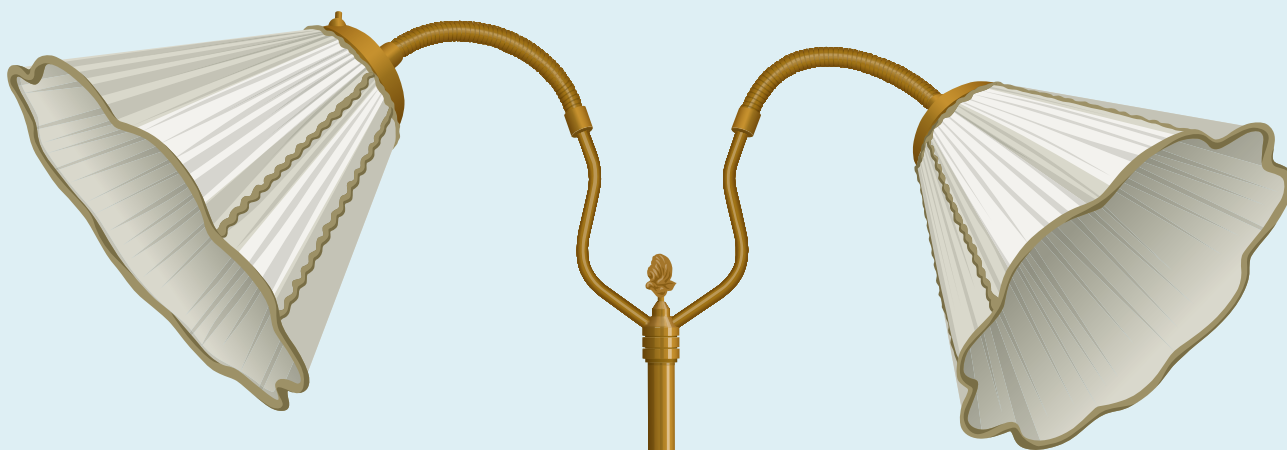

Risken för olyckor och bränder är dock större på de lampor som har brister på fler punkter. Tyvärr visar undersökningen att en av tio lampor brister på två eller flera punkter. Där den mest förekommande kombinationen är att lampan är gjord av metall men saknar jordning och att sladden är missfärgad, spröd eller trasig.

El är en färskvara. Om sladden är spröd, trasig eller missfärgad kan det betyda att isoleringen kring de spänningssatta delarna är för dåliga och därmed utgör en elsäkerhetsfara. Extra farligt blir det om det finns metalldelar på lampan och isoleringen är trasig, då kan ledningarna komma i kontakt med metallen. När det händer kan metallen bli spänningssatt och farlig.

Undersökningen bekräftar också att många byter ut delar på sin lampa. En av fem uppger att de utfört ändringar. Byte av sladd och stickpropp är de vanligaste ändringarna. Om ändringar inte är gjorda på ett fackmässigt sätt, till exempel om en ojordad lampa försetts med en jordad stickpropp för att kunna passa i jordade eluttag, kan de vara farliga att använda.

Ett glädjande resultat är dock att de få personer som uppgett att de bytt ut all el på sin lampa i nästan samtliga fall har tagit hjälp av en elektriker.

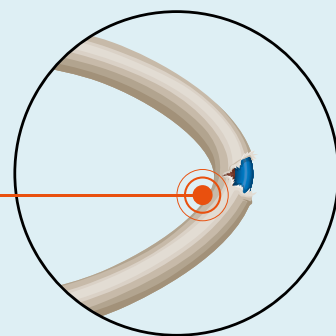
Så kollar du att ditt begagnatfynd är elsäkert

Stämmer ett eller flera påstående in på ditt begagnatfynd, är det bäst att ta professionell hjälp som till exempel från en lampaffär.

 Ta professionell hjälp.

 Kan fixa själv men är du det minsta osäker på hur man gör är det bättre att ta professionell hjälp.

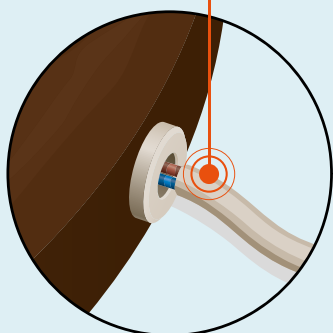
Testa att böja sladden, är sladden spröd och/eller spricker?

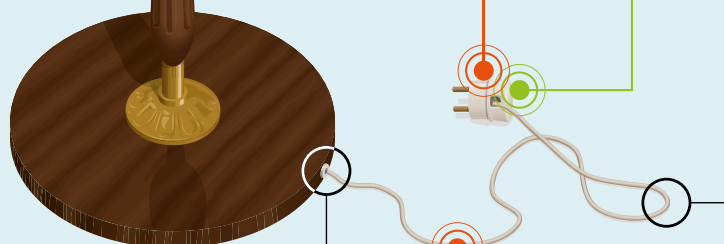
Om lampan inte har några delar av metall så kan du själv montera en stick- eller lamppropp som passar i moderna eluttag.

Passar inte stickproppen i el- eller lamputtaget och har lampan delar i metall?

Kontrollera hur det ser ut mellan sladd och lampfot/sladd och stickpropp, ser du den bruna eller blåa isoleringen i sladden?

Titta på sladden, är den trasig eller missfärgad?

Få koll på juridiken – vem har ansvaret för fel i begagnade prylar?

En vanlig fråga som dyker upp i samband med handel av begagnade varor är vem som bär ansvaret när det uppstår ett fel i den köpta produkten. Nedan görs en kort sammanfattning av flera viktiga lagar som du behöver känna till när du köper eller säljer begagnade varor. Sammanfattningen är dock inte heltäckande, det finns flera undantag och specialregler, så för att vara på den säkra sidan rekommenderar EIO att du alltid rådgör med en jurist om du har frågor.

Varor som säljs av en näringsidkare till en konsument

När en näringsidkare säljer en begagnad vara till en konsument gäller **konsumentköplagen**. Huvudregeln är att du som köpare alltid kan åberopa att något är fel med varan om den avviker från vad du rimligen kunnat förvänta dig vid köpet.

Enligt konsumentköplagen kan en säljare friskriva sig från ett fel i varan genom att lyfta fram felet innan försäljning eller säga att varan säljs i befintligt skick. Men trots att en vara sålts i befintligt skick kan den ändå ha fel som ger reklamationsrätt, förutsatt att den är i sämre skick än köparen rimligen kunnat utgå från vid köpet. Det kan exempelvis handla om ett fel som vid första anblick inte syns,

exempelvis en ojordad lampa i metall som fått en ny stickpropp och som därför ger intrycket av att den är jordad. Här påverkar även prisnivån vad en köpare kan förutsätta att en vara har för skick. En näringsidkare kan vidare bli ansvarig för en begagnad lampa om den är så bristfällig att användningen medför påtaglig fara för liv eller hälsa. Det är därför viktigt att en näringsidkare, som misstänker sådana brister i en lampa, informerar konsumenten om att varan inte bör användas utan att den först repareras.

Varor som säljs mellan privatpersoner

När en konsument säljer begagnade varor till en annan konsument via internet gäller **köplagen**. Det är viktigt att köparen undersöker en begagnad vara innan köp. Köparen kan inte i efterhand påtala sådant som borde ha upptäckts vid en undersökning.

Liksom i konsumentköplagen kan säljaren friskriva sig från ansvar genom att ange fel på varan eller genom att ange att den säljs i befintligt skick. Även om man har skrivit detta kan ett fel i varan trots det göras gällande, reklamationsrätt, av köparen om den är i sämre skick än denne kunnat utgå från vid köpet. Bestämmelsen påminner i mångt och mycket om den i konsumentköplagen.

Att tänka på vid köp eller sälj av en begagnad vara:

Det är mycket att tänka på när man köper en begagnad vara men om du beaktar följande ökar chanserna för att det blir rätt:

Som säljare: uppmåna alltid köparen att undersöka varan de är intresserade av att köpa.

Som köpare: undersök alltid varan – är något fel kan du eventuellt inte åberopa det i efterhand.

Du har mindre skydd när du köper något från en annan privatperson än när du köper av en näringsidkare.

Även om något säljs i "befintligt skick" kan det ändå finnas fel i varan som går att åberopa mot säljaren.

”Köp eller sälj gärna din lampa, men elsäkra den först”

Elektricitet är fantastiskt på många sätt, men kan också utgöra en fara om den inte hanteras på rätt sätt. När EIO under våren 2015 släppte sin första landsomfattande kartläggning av elsäkerhetsläget i svenska hem, Elsäkerhetsbarometern, visade den att det är en lång väg kvar innan alla i Sverige bor i ett elsäkert hem.

Elsäkerhetsbarometern visade bland annat att de elrelaterade bostadsbränderna har ökat med 20-25 procent det senaste decenniet. Enligt EIOs medlemmar finns felaktiga och direkt farliga elinstallationer i var femte bostad och de flesta av dessa felaktiga elinstallationer görs av hemmafixare. Nästan varannan villa- och bostadsrättsägare vet inte vilka elinstallationer man får och inte får göra själv, och många har svårt att förstå

regelverket. Trasiga, felaktiga och farliga elinstallationer upptäcks först när det är för sent. Bara 15 procent av villa- och bostadsrättsägare besiktigade elinstallationerna när de köpte bostad.

Sammantaget sätter Elsäkerhetsbarometern fingret på den okunskap man utsätter sig själv och sin omgivning för genom att hantera elektriska produkter och elinstallationer på ett felaktigt sätt. I värsta fall kan denna okunskap leda till bränder eller olyckor.

Även denna rapport visar på betydande brister i elsäkerheten. Att hälften av lamporna som ingick i undersökningen uppvisade bristande elsäkerhet på någon punkt illustrerar tydligt att det finns ett fortsatt behov av att uppmärksamma potentiella elfaror även på detta område.

Andrahandsmarknaden för elartiklar kräver med andra ord mycket medvetna konsumenter. Genom årets granskning hoppas EIO kunna bidra med ökad kunskap på området.

Med det sagt, sälj gärna din lampa vidare, men elsäkra den först.

Joakim Grafström
Elsäkerhetsansvarig på EIO

Den begagnade lampans svaga punkter

På följande sidor ges en fördjupning av lampans svaga punkter, stickproppens skyddsklass, märkning av lampan samt skicket på lampsladden.

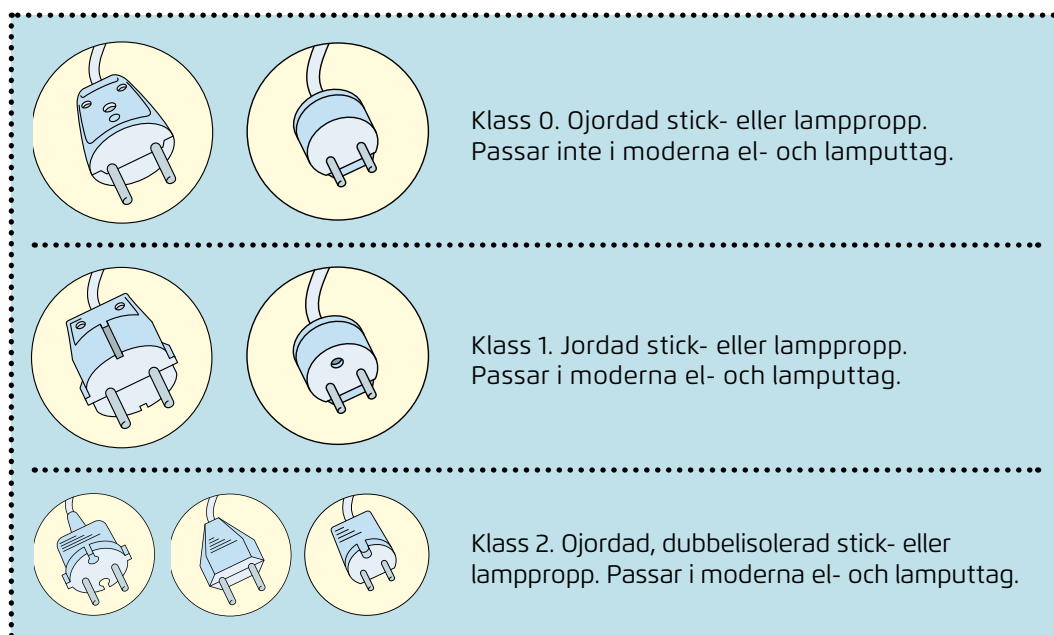
1. Stickproppens skyddsklass

Utseendet på en stick- eller lamppropp beror på lampans så kallade skyddsklass, det vill säga hur skyddet mot elolyckor är utformat. Hur skyddet är beror, lite förenklat, på hur svårt det är att komma i kontakt med de spänningssatta ledningarna, och vad som händer om det ändå sker. En av de vanligaste skyddsklasserna (klass II), har så kallat dubbelisolerade lampor. Med dubbelisolering menas att de spänningssatta delarna ligger ingjutna i dubbla lager isolering.

Sladd och stickpropp är då ihopgjutna, så att det inte är möjligt att öppna eller byta stickproppen. Eftersom de spänningssatta delarna ligger inbäddade i dubbel isolering behövs ingen skyddsjordning, och stickproppen passar i alla slags uttag.

En annan skyddsklass (klass I) har enkelisolerade lampor som är skyddsjordade. Skyddsjordningen innebär att lampan har en sladd med tre ledare, varav en (den gul- och grönrandiga) är ansluten till ett jordbleck, en så kallad skyddsledarkontakt, i stickproppen. Om det blir fel på en lampa kan metalldelar bli spänningssatta. Men i en lampa av skyddsklass I är metalldelarna anslutna till skyddsledaren i sladden. Om också uttaget är skyddsjordat kommer skyddsledaren leda den farliga strömmen bort genom jordblecken i stickproppen. Det blir kortslutning, proppen "går" omedelbart och strömmen bryts. Om en trasig klass I-lampa ansluts till ett uttag som saknar fungerande skyddsjordning så blir metalldelarna spänningssatta om det uppstår ett fel i lampen. Det kan då vara livsfarligt att ta i metalldelarna.

En äldre skyddsklass (klass 0) har lampor som varken är dubbelisolerade eller skyddsjordade. Gamla lampor har i regel denna skyddsklass, och känns igen på den helt runda stickproppen som inte passar i moderna, jordade eluttag. Sådana lampor har inte funnits för nyförsäljning sedan 1996.

2. Märkningen

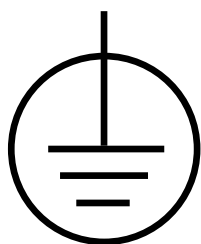
När man köper en begagnad lampa bör man alltid kontrollera att den är märkt med rätt symbol. Under våren 2012 intervjuade EIO 1000 svenskar om hur de hanterar el i hemmet. Det visade sig då att nästan varannan av de tillfrågade någon gång bytt en ojordad stickpropp på en lampa. Att byta en ojordad stickpropp mot en jordad får bara göras i ett enda specifikt fall – om lampan inte har en enda beröringsbar del som är gjord i metall. Har lampan delar i metall kan de vid ett fel bli spänningssatta och farliga.

Gamla lampor med klass 0 med delar av metall måste antingen skyddsjordas för att anslutas till moderna eluttag, eller att de spänningssatta delarna dubbelisoleras. Båda åtgärderna kräver i regel att eldragningarna byts ut i sin helhet, något som behöver göras av en fackkunnig person.

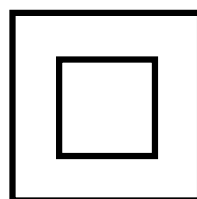
Om märkning saknas kan det betyda att sladden monterats av någon som inte är fackkunnig eller att det inte finns någon skyddsjordsledare i sladden med jordad stickpropp. Lampan du trodde var säker kan då i själva verket vara en potentiell livsfara.

3. Lampladden

Det är vanligt att äldre lampor har spröda, missfärgade eller trasiga kablar. För det mesta beror det på slitage. Om isoleringen är trasig kan ledningarna komma i kontakt med metallen, och då kan lampan bli spänningssatt.

Jordsymbol

Dubbelisoleringssymbol

Så gjordes undersökningen

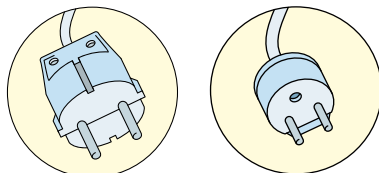
Under perioden 24 juni till 13 september 2015, genomförde EIO telefonintervjuer med privatpersoner som lagt ut lampor till försäljning på annonssajten Blocket. 488 personer kontaktades. 250 personer deltog i undersökningen. Svarsfrekvensen uppgick till 51 procent.

Enligt uppgift från Blockets hemsida har annonssajten fem miljoner besökare per vecka och är känt av 99 procent av befolkningen. Åtta av tio svenskar har köpt eller sålt någonting på Blocket och en av fyra produkter säljs inom en vecka. Den stora omsättningen av begagnade produkter på Blocket var en viktig anledning till att Blocket valdes som plattform för undersökningen.

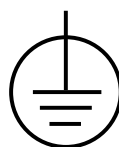
Intervjuer gjordes i fem län: Skåne, Västra Götaland, Östergötland, Stockholm och Västerbotten. Utöver regionavgränsningen gjordes ingen urvalsbegränsning gällande valet av lampor.

Följande frågor ingick i undersökningen:

1. Är lampans stickpropp jordad?
(Beskrivning: Om den är jordad har stickproppen små metallbleck som kan anslutas till metallblecken i vägguttaget.)

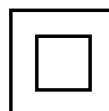

2. Finns det en jordsymbol? (Beskrivning: Det är en symbol med en cirkel där det sticker in ett T med två små streck över. Symbolen ska finnas på själva lampan, till exempel kan den finnas på ett klistermärke på lampfotens undersida.)

Jordsymbol

3. Är den en gammaldags stickpropp, som inte går att sätta in i ett jordat eluttag?
4. Är någon del gjord av metall?
5. Finns det en symbol för dubbelisolering? (Beskrivning: Det är en symbol med en stor kvadrat och en liten kvadrat inne i den stora. Symbolen ska finnas på själva lampan, till exempel kan den finnas på ett klistermärke på lampfotens undersida).

Dubbelisolerings-symbol

6. Har det gjorts några ändringar i lampans el efter att den köptes?
7. Vilka ändringar har gjorts? Öppna svar.
8. Gjordes ändringarna av en elektriker?

¹Pressmeddelande på Blocket <http://www.blocket.se/omblocket.htm> samt <http://www.mynewsdesk.com/se/blocket/pressreleases/prylar-foer-467-miljarder-paa-blocket-under-2014-svenska-folket-koeper-och-saeljer-foer-naera-en-halv-biljon-1104849>

Elektriska Installatörsorganisationen EIO är en opolitisk och oberoende bransch- och arbetsgivarorganisation för Sveriges el- och teleteknikföretag. Vi har 2 800 medlemmar med sammanlagt 26 500 anställda.